

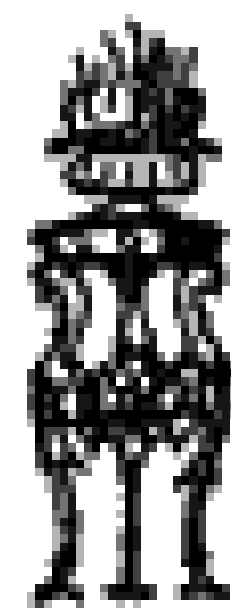
ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΑ

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ
ΙΔΡΥΘΕΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ
ΠΡΟΝΟΙΑ, ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΞΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΒΛΑΧΟΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ, ΔΕ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ
ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΒΙΖΟΥΚΙΔΟΥ
ΕΝ ΒΕΡΟΛΙΝΩ,
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΝΑΓΝΟΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ ΚΟΝΤΟΠΑΝΟΥ
ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ
ΕΝ ΤΗ ΙΕΡΑ, ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ

ΕΤΟΣ ΠΡΩΤΟΝ
1926

Ο ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΓΑΛΛΙΑΣ ΚΑΙ ΑΓΓΛΙΑΣ
ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ ΚΑΙ ΑΛΒΑΝΙΑ
ΠΡΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ 1821

ΤΟ ΜΕΡΟΣ ὃ Ο ΔΙΕΔΡΑΜΑΤΙΣΕΝ ΕΝ ΑΥΤῳ Ο ΑΛΗ ΠΑΣΣΑΣ ΤΕΠΕΛΕΝΛΗΣ.
— ΤΟ ΣΧΕΔΙΟΝ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΟΣ ΠΕΡΙ ΑΠΟΒΑΣΕΩΣ.—
Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑ ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΠΟΥΚΕΒΙΑΛ

Ἐκ τοῦ ἀρχείου τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου.

ΥΠΟ

ΚΛΕΑΝΘΟΥΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ

Καθηγητοῦ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Ἀνατολικῶν Γλωσσῶν
καὶ ὑφηγητοῦ ἐν τῇ Πανεπιστημίῳ Βιέννης.

Κατὰ τὰς πολυετεῖς ἡμῶν ἐρεῦνας καὶ ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις καὶ ἀρχείοις τῆς Εὐρώπης τὰς γενομένας χάριν τῆς συγγραφῆς τῆς πρὸ διετίας ἑλληνιστὶ ἐκδοθείσης παρ' ἡμῶν «Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ» ἀνεκαλύψαμεν ἀπειράριθμα ἔγγραφα ἐπίσημα τῶν Κυβερνήσεων τῆς Εὐρώπης, ὧν χρῆσιν καὶ μνεῖαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐποιήσαμεν ἐν τῇ ἐν λόγῳ συγγραφῇ, ἥτις, ὡς ἐκ τούτου, ἐπειδὴ τὰ ἔγγραφα ταῦτα παρ' ἡμῖν τὸ πρῶτον ἐμελετήθησαν καὶ ἐχρησιμοποιήθησαν, προσκτᾶται τὸν χαρακτήρα ὑπάτης πρωτοτυπίας, ἣν μόνον ἐκεῖνοι δὲν θὰ δυνηθῶσι νὰ ἐκτιμήσωσιν, οἵτινες συγγράφουσι καὶ αὐτοὶ «Ἱστορίας», ἀλλ' ἀταλαιπωρήτως καὶ ἀπὸ τρίποδος εἴτε ἀντιγράφουσιν ἀπλῶς εὐρωπαϊοὺς συγγραφεῖς ἢ ἔστω καὶ διπλωματικὰς βίβλους διὰ τὸ ἀκοπώτερον. Τὰ συνονθυλεύματά των παρουσιάζουσιν εἴτα εἰς τὸ ἀνύποπτον ἑλληνικὸν ἀναγνωστικὸν κοινόν, τὸ ὁποῖον δὲν μανθάνει ἐν αὐτοῖς τίποτε νεώτερον ἢ ὅσον θὰ ἐμάνθανεν ἀναγινῶσκον οἷονδῆποτε ξένον ἔργον, χονεῦον ταῦτοχρόνως καὶ τὰ παρὰ τούτων σκοπίμως διὰ πολιτικῶς λόγους διεστρεβλωμένα εἰς βάρος τοῦ ἔθνους ἡμῶν.

Ἐκ τῶν περιεργωτέρων καὶ τῶν μᾶλλον ἐνδιαφερόντων ἔγγραφων, ὧν μνεῖαν ἀπλῶς χάριν τῆς συντομίας ἠδυνήθημεν νὰ κάμωμεν ἐν τῇ ὡς ἄνω εἰρημένῃ συγγραφῇ ἡμῶν, εἶναι τὰ ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου ζηλοτύπως φυλασσόμενα ἔγγραφα ὑπὸ τοὺς τίτλους «Ἐγγραφα τοῦ Νέλσονος καὶ τοῦ Χουῦδσον Λώου, πρόσθετα χειρόγραφα τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου Ἄρ. 33,949 καὶ SS 20,188» (Nelson Papers ad Hudson Lowe

Papers British Museum's, Additional Manuscripts No 33,949 καὶ SS 20,188). Τὰ ἔγγραφα ταῦτα δημοσιεύομεν ἐν τοῖς «Ἠπειρωτικοῖς Χρονικοῖς» κατὰ πρῶτον σήμερον εἰς ἀκέραιον, θὰ συντελέσωσι δὲ ἀριδύλως εἰς διαφώτισιν μερικῶν ἀληθῶς μόνον σημείων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, ἀλλὰ σημείων σκοτεινῶν ὅσον καὶ ζοφερῶν, διότι περιστρέφονται περὶ τοὺς χρόνους ἐκείνους, καθ' οὓς ὁ μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ἀνταγωνισμὸς εἰς βᾶρος τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, ὡς πάντοτε, εἶχε φθάσει εἰς τὸ κατακόρυφον ἐν Ἠπειρώῳ, Ἀλβανίᾳ καὶ Ἑλλάδι καὶ οὕτω ἐξηγοῦνται ἡμέραι ἀποφράδες τῆς ἱστορίας τοῦ δυσμοίρου ἡμῶν ἔθνους, οἷαι τῆς Πάργας καὶ τοῦ Ζαλόγγου. Εἰς τὰ συμπεράσματα ὅμως ταῦτα θὰ καταλήξῃ οἴκοθεν μόνον ὁ Ἕλλην ἀναγνώστης. Ἐνταῦθα πρόκειται κυρίως περὶ ἔγγράφων ἀπορρόντων εἴτε εἰς σχέδια στρατηγικὰ ἀποδιδόμενα εἰς τὸν Μέγαν Ναπολέοντα, ἃ ἐν πρόσκαιρῳ ἐνθουσιασμῷ συνέλαβεν οὗτος περὶ ἐκστρατείας κατὰ τῆς Τουρκίας, καὶ προωρισμένον διὰ τὸν Ναύαρχον Νέλσονα, εἴτε εἰς ἀλληλογραφίαν διπλωματικὴν μεταξὺ Ναπολέοντος καὶ τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις προξένου Πουκεβίλλ. Τὰ πρῶτα ἦσαν γεγραμμένα ἐν Γαλλικῇ γλώσσῃ πρὸς τὸν Νέλσονα, τότε Ἀγγλον Ἀρχιναύαρχον ἐν τῇ Μεσογείῳ, περὶ τῶν καταλλήλων μέσων ἀποκρούσεως ἐνδεχομένης ἀποβάσεως τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος εἰς Τουρκίαν, ἣν οὗτος ἐμελέτα πρὸς ἐξέγερσιν ἐπαναστάσεως ἐν αὐτῇ. Εἶναι γεγραμμένα προφανῶς παρὰ πράκτορος ἐξ ἐκείνων, οὓς ἡ Ἀγγλία ἐστρατολόγει μεταξὺ τῶν ἀμοίρων ἔθνικῆς ἢ καὶ πάσης συνειδήσεως Λεβαντίνων, οἵτινες καὶ κατόπιν μέχρις ἐσχάτων ἔτι ἀπετέλουν καὶ ἀποτελοῦν τὸ προξενικὸν αὐτῆς ἐπιτελεῖον ἐν Ἀνατολῇ (Ἴδε καὶ δοῦσιν Μπιλλιῶτη ἐν Κρήτῃ καὶ Θεσσαλονίκῃ). Τὰ δεύτερα Hudson Lowe papers SS 20, 188 (ὁ Χουῦδσον Λώου ἦτο τῷ 1811 Διοικητὴς τῶν Ἰονίων νήσων καὶ βραδύτερον Διοικητὴς τῆς νήσου Ἀγ. Ἐλένης, καταστάς διάσημος ὡς δεσμοφύλαξ αὐτοῦ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος, ἀφ' οὗ ἐν Κερκύρα ἐμάνθανεν ἤδη πρότερον ὑπὸ κατασκόπων τὰ σχέδια τοῦ Κορσικανοῦ δορυκτῆτορος ἵνα ματαιοῖ αὐτὰ) εἶναι γεγραμμένα ἐν ἰταλικῇ γλώσσῃ ἐπίσης ὑπὸ λεβαντίνου πράκτορος, ὅστις τῇ ἐντολῇ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ (ἐν ἀρχῇ συντασσομένου τοῖς Γάλλοις διὰ τοῦ Πουκεβίλλ καὶ εἶτα μεταστάντος εἰς τοὺς Ἀγγλους) καὶ τοῦ Χουῦδσον Λώου *ἐξεφύλλιξε τὴν ἀνταπόκρισιν τοῦ Γάλλου Προξένου Πουκεβίλλ* καὶ συνέτασσε βραχεῖαν αὐτῆς περίληψιν, προωρισμένην διὰ χρῆσιν τῶν Ἀγγλων. Πιθανῶς αὐτὸς ὁ καθάσης τοῦ Γαλλικοῦ Προξενείου παρέδιδε τὰ ἔγγραφα ταῦτα εἰς τὸν Λεβαντίνον δωροδοκηθεὶς ὑπὸ τοῦ Χουῦδσον Λώου. Ἐὰν ὁ ταχυδρομικὸς σάκος περιεῖχε σημαντικώτατα ἔγγραφα, ἐπέπιπτον οἱ ἄνθρωποι τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ κατὰ τοῦ ταχυδρόμου καὶ ἐλάστευον ὀλόκληρα τὰ ἔγγραφα ἀκέραια. Τοιαῦτα ἀποσπάσματα εὐρί-

σκονται περὶ τὰ 30 ἐν τοῖς χειρογράφοις, ἅτινα πάντα πραγματεύονται περὶ τῆς ἀντιθέσεως μεταξὺ Ἀλῆ Πασσᾶ και τοῦ Γαλλικοῦ Προξενείου. Οὕτω καθίσταται εὐνόητον και διατί ὁ Πουκεβίλλ ἔστρεψε τὴν φιλίαν του βαθμηδὸν πρὸς τοὺς **Κουτσοβλάχους**. Ὅπωςδήποτε ὁ Πουκεβίλλ οὔτε ὠσφράνθη κἄν ὅτι ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς εἶχε προσχωρήσει ἤδη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν Ἀγγλων προφανῶς διότι οὗτοι ἦσαν και οἱ πλειοδοτοῦντες! Καὶ οὕτω συμβαίνει πάντοτε ἐν ἀμίλλῃ χρηματικῇ νὰ ὑπερισχύουν αἱ Ἀγγλοι!

Α΄.

Ἡ ἀποκάλυψις τοῦ Ναπολεοντείου σχεδίου περὶ ἐπιθέσεως κατὰ τῆς Τουρκίας και ἡ ματαίωσις αὐτοῦ.

Τὸ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Νέλσοντος ἐπιγραφόμενον ἔγγραφο (Nelson Papers) τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου, και ὅπερ εἶχεν ὡς σκοπὸν νὰ διαφωτίσῃ τοῦτον περὶ τῶν καταλληλοτέρων μέσων πρὸς ἀπόκρουσιν ἐνδεχομένης ἀποθείσεως τοῦ Ναπολέοντος ἐν τῇ δυτικῇ Τουρκίᾳ κέκτηται τὸν τίτλον : «Παρατηρήσεις σχετικαὶ πρὸς τὴν ἀμυναν τῆς Ἀλβανίας και τοῦ Μωρέως ἐν περιπτώσει ἐπιδρομῆς τῶν Γάλλων, ἐξ Ἰταλίας συντελουμένης», και ἔχει ὡς ἑξῆς ἐκ τοῦ γαλλικοῦ κειμένου :

«Ἐὰν οἱ Γάλλοι ἐκτελέσωσι τὸ ἀπὸ τόσο μακροῦ χρόνου μελετηθὲν σχέδιον τοῦ νὰ προσβάλωσι και ἐπαναστατήσωσι τὴν Τουρκικὴν Αὐτοκρατορίαν, φαίνεται ὅτι δύνανται νὰ τὸ ἐπιχειρήσωσιν ἀπὸ τριῶν σημείων :

1) Ἐξ Ἀγκῶνος, ὅπου ἔχουν ἤδη ἐγκαταστήσει στρατιωτικὴν και ναυτικὴν βάσιν ὡς και ἐκ Ρυμνίου, τοῦ ἐντεῦθεν τῶν Ἀλπεων ἐδάφους (Territoire Cisalpin). Πᾶν στρατιωτικὸν σῶμα δύναται νὰ μεταφερθῇ ἐκεῖθεν ἐντὸς 48 ὡρῶν εἰς Ραγούζαν και ἐντεῦθεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ Μαυροβουνίου, ὅπου οἱ Γάλλοι ἔχουν συνδέσει πολυαριθμούς σχέσεις και ὅπου θὰ γίνουν δεκτοὶ μὲ ἀνοικτὰς ἀγκάλας. Ἡ ἀπόστασις εἶναι ἐλαχίστη θὰ καταλάβωσι πάραυτα τὰ ἱερῶματα και θὰ βαδίσωσι πρὸς τὴν Σκόδραν, ἧς ὁ Πασσᾶς και τὸ πλεῖστον τῶν στρατιωτῶν του θὰ ἐνωθῶσι μετ' αὐτῶν, και ἐκεῖθεν θὰ βαδίσωσιν εἰς Ἰωάννινα και εἰς Σούλιον. Ἡ ἐπιχειρησις αὕτη δύναται νὰ γίνῃ διὰ τρεχαντήριον (tartanes) και πλοιαρίων τῆς Ραγούζης, ὅπου τὰ πάντα εἶναι εἰς τὴν διάθεσίν των, τὰ δὲ πλοῖα ταῦτα δύνανται νὰ συνοδεύωνται ὑπὸ κανονιοφόρων λέμβων, ἐκαστοτε ἐν τῶν περιπλεόντων πλοίων ἠθελεν εἶναι ἕξω τῆς ἀποστάσεώς του.

Οἱ Ἕλληνες κάτοικοι τῶν χωρῶν τούτων ἔχουν μηηθεὶ ἐπὶ τριετίαν εἰς ἐπαναστατικὰς ἀρχὰς ὑπὸ τῶν Γάλλων. Κολακεύουσιν οὗτοι αὐτοὺς μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ τύχωσι τῆς ἀνεξαρτησίας των και πάντες ἐν γένει ἔχουν

ἐφοδιασθῆ δι' ὄπλων διὰ τῆς Μασσαλίας και τῆς Γενούης, εἶναι ῥυποκίνδυνοι, οἱ δὲ Μαυροβούνιοι, οἵτινες διετήρησαν πρόσκαιρόν τινα ἀνεξαρτησίαν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἡγεμόνος Σκενδέρβη, εἶναι ἐξαίρετοι σκοπευταὶ και πολεμοχαρεῖς. Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ ῥηθῆ και περὶ τῶν Ἀλβανῶν, οἵτινες τὸν πλεῖστον χρόνον καταγίνονται εἰς ἐμφύλιον πόλεμον μεταξὺ τῶν, τοῦ ἐνὸς χωρίου ἐπιτιθεμένου συνήθως κατὰ τοῦ ἄλλου, και τούτου ὑπῆρξα ἐγὼ αὐτόματος μάρτυς. Εἶναι ἀνδρεῖοι, ἐπιχειρηματῆαι και ἄγριοι, εἰθισμένοι εἰς τὰ ὄπλα και διηρημένοι κατὰ λόχους, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς εὐνοούμενόν τινα ἀρχηγόν, ἐκλεγόμενον ὑπ' αὐτῶν τούτων. Οἴκοι ἀσχολοῦνται εἰς λεηλασίας και ἀλληλομαχίας, ὑπηρετοῦσιν εἰς τὰς ἐν Αἰγύπτῳ στρατιάς ἢ ὑπὸ τὰς διαταγὰς παντὸς ἡγέτου θέλοντος νὰ τοὺς χρησιμοποιήσῃ και καλοπληρώσῃ. Ἐνδύονται κατὰ τὸν ἀρχαῖον ἡπειρωτικὸν τρόπον και φέρουσι τὰ ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου περιγραφόμενα σανδάλια (ἐμβάδας ἢ τσαρούχια). Εἶναι τὸ μὲν Χριστιανοί, τὸ δὲ Μωαμεθανοί, ἀλλ' οἱ τελευταῖοι συχνὰ φοιτῶσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὡς οἱ πρῶτοι εἰς τὸ τσαμίον ἐναλλάξ.

Ὁ Πασσᾶς τῆς Σκόδρας και τῶν Ἰωαννίνων και ὁ Μουσταφᾶ Πασσᾶς τοῦ Μωρέως δύναται νὰ θέσωσιν ἐπὶ ποδὸς 60 ἕως 70 χιλ. ἀνδρας ἐκ τῶν στρατιωτῶν τούτων, οἵτινες ἐν χώρα ἐρυμνῇ ἐκ φύσεως δύναται νὰ προβάλωσιν ἰσχυρὰν ἀντίστασιν. Εἶναι ἐν τούτοις πλεόν ἢ πιθανόν ὅτι πλεῖστοι ἐκ τῶν λαῶν τούτων και ἰδίως ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς θὰ ἐνωθῶσι μετὰ τῶν Γάλλων. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἔτρεφε πάντοτε τὴν ἰδέαν νὰ καταστῆ Βασιλεὺς παντὸς τοῦ μέρους τούτου τῆς Ἑλλάδος και τοῦ Μωρέως. Αὐτοκαλεῖται Πύρρος ὁ Β' και, καίτοι Τοῦρκος, φέρει ἀμφίεσιν ἀλβανικῆν. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι οἱ Γάλλοι τῷ ἔχουν ὑποσχεθεῖ ὀλόκληρον κόσμον, ὅτι κολακεύουσι τὴν κενοδοξίαν του και ἴσως ἱκανοποίησαν τὸ φιλόρπαγόν του διὰ μεγάλων χρηματικῶν ποσῶν.

Ἡ εἰσβολὴ διὰ Ραγούζης, ὡς εἶπον ἀνωτέρω, και διὰ Μαυροβουνίου εἰς Ἀλβανίαν δύναται νὰ συντελεσθῆ ἐξ Ἀγκῶνος ἐν ἐλαχίστῳ χρόνῳ. Ἀλλ' ἐὰν τὰ γαλλικὰ στρατεύματα ἐκινήσωσι και ἐπιβιθασθῶσιν ἐκ τοῦ κόλπου Μανφρεδονίας, ὁ διάπλους μέχρι τοῦ κόλπου τοῦ Δρίνου εἶναι ἔτι βραχύτερος και ἴσως πραγματοποιήσιμος ἐντὸς ὀλιγοτέρων τῶν 24 ὡρῶν, ἐὰν δὲ ἀποβιθασθῶσιν εἰς Αἰλῶνα, ἡ πορεία μέχρι Βερατίου και Μοσχοπόλεως και Ἰωαννίνων εἶναι λίαν εἰκόλος, ἐπίσης δὲ και ἐκεῖθεν μέχρι Ναυπιάκτου, κειμένης ἀπέναντι τῶν Πατρῶν, μιᾶς τῶν κλειδῶν τοῦ Μωρέως ἢ ὁδὸς εἶναι πᾶν ἄλλο ἢ δύσκολος.

2) Τὰ δύο ἕτερα σημεῖα, ὁπόθεν δύναται νὰ διεξαχθῆ ἡ εἰσβολὴ εἶναι τὸ Ὀτραντον και Βρενδῆσιον, ὅπου οἱ Γάλλοι ἔχουσιν ὡσαύτως πολλὰ στρατεύματα. Ταῦτα δύναται νὰ ἐπιβιθασθῶσι και μεταφερθῶσιν εἰς Βόνιτσαν ἐντὸς ὄχι μακρότερον τῶν 12 ἢ 14 ὡρῶν, ἐκάστοτε δι' ἐνὸς πλήγματος ἀνέ-

μου τὰ πολεμικὰ πλοῖα τῶν Ρώσων καὶ Ἀγγλων ἤθελον σπρωχθῆ πρὸς τὸ μέρος τῆς μεσημβρίας. Ἀλλ' ἐὰν ὁ ἐχθρὸς προτιμήσῃ νὰ διέλθῃ, ὡς ὑπάρχει πᾶς λόγος νὰ τὸ ὑποθέσῃ τις, πρὸς τὴν νῆσον τῆς Κεφαλληνίας κατευθύνων τὴν πορείαν του κατ' εὐθείαν πρὸς τὰς Πάτρας εἰς τὸν Μωρέα, θὰ χρειασθῆ ἴσως 24 ὥρας. Ἀφοῦ ἀποβιβάσῃ εἰς Πάτρας ὄχι πλείους τῶν 6000 ἀνδρῶν καὶ ἀφίνων 2000 διὰ νὰ φυλάττωσι τὴν διάβασιν, θὰ δύνανται οὗτοι νὰ μεταβῶσι διὰ ξηρᾶς ἢ διὰ θαλάσσης μέχρι τοῦ βάθους τοῦ κόλπου τῆς Ναυπάκτου καὶ νὰ κυριεύσωσι τὴν Κόρινθον διὰ νὰ ἔχωσιν ὅλην τὴν χερσόνησον τοῦ Μωρέως ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των.

Δέον νὰ παρατηρήσω ἐνταῦθα, ὅτι ἡ χώρα αὕτη εἶναι μία τῶν γονιμωτάτων καὶ ὠραιωτάτων ἐξ ὅσων εἶδον ποτέ, παράγουσα οἶνον, σῖτον καὶ κτήνη. Καὶ ἐν τῇ ἡμελημένῃ ἔτι καταστάσει, ἐν ἣ εὐρίσκεται καταπιεζομένη ὑπὸ Κυβερνήσεως ἐλαττωματικῆς καὶ διεφθαρμένης, τὰ πάντα ἀρθονοῦσι διὰ τῆς φυσικῆς γονιμότητος τοῦ ἐδάφους. Τὸ πλεῖστον τῶν κατοίκων εἶναι Ἕλληνες, ἠπιωτάτου χαρακτήρος, οἰκοῦντες ἐν χωρίοις καὶ διοικούμενοι ὑπὸ Πασσάδων ἢ Ἀγάδων, οἵτινες, καίτοι Τοῦρκοι, ἀλλὰ καθὸ ἐγκατεστημένοι ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ φέρονται μετὰ πλείονος ἠπιότητος ἢ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Αὐτοκρατορίας ταύτης. Ἐν τούτοις οἱ Ἕλληνες τῆς χερσονήσου ταύτης εἶναι σχεδὸν πάντες εἰθισμένοι εἰς τὰ ὄπλα καὶ γνωρίζουσι τὰς γαλλικὰς ἰδέας, αἵτινες ὑποστηριζόμεναι ὑπὸ τῆς ἐλπίδος τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας, ἐπροχώρησαν ἰκανῶς παρ' αὐτοῖς. Οἱ Μανιάται, κατοικοῦντες ἐπὶ ὄρεων ἐκτεινομένων ἄχρι θαλάσσης καὶ ἐκ τῶν ἀρχαίων Λεύκτρων τοῦ Ἐπαμεινώνδα μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Ματαπὰν καὶ ἐκ τῆς ἐτέρας πλευρᾶς πρὸς τὴν Ἀνατολὴν μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Μαλὰ (Μαλέα) ἢ ὡς συνήθως καλεῖται τὸ ἀκρωτήριο τοῦ Ἁγίου Ἀγγέλου (St. Angelo) καὶ τῆς Ρασίνης (;) καὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες οἰκοῦσι τὰς πεδιάδας τὰς περιουκλούσας τὴν ἀρχαίαν Σπάρτην, ἣν καλοῦσι σήμερον Μιστραῖν, ἀποτελοῦσι λαόν, καταγόμενον ἀναμφιβόλως ἐκ τῶν ἀρχαίων Σπαρτιατῶν καὶ Εἰλώτων καὶ ζῶσιν ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τῆς Πύλης. Εἶναι ἐν γένει πενήστατοι καὶ ἄγριοι, διετήρησαν ἐκ κληρονομίας τῶν προγόνων των τὸ ἐλάττωμα τῆς κλοπῆς εἰς τὸν ὑψιστον βαθμόν. Διαιροῦνται μέχρι σήμερον κατὰ λόχους, ἕκαστον ἐξ 100, ὡς ἐν τοῖς χρόνοις τῆς ἀρχαίας Σπάρτης. Ἐν καιρῷ εἰρήνης ἀπέρχονται εἰς τὰ ἄλλα τμήματα τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐκμισθοῦνται πρὸς καλλιέργειαν τῆς γῆς, συνήθως χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν ὀλιείαν καὶ ἐλλείπει ἄλλων ἀσχολιῶν ἐπιδίδονται εἰς πειρατείαν κατὰ θάλασσαν ἢ εἰς τὴν ληστείαν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἐν ταῖς τουρκικαῖς ἐπαρχίαις. Εἶναι ἐξαίρετοι σκοπευταί, φέρουσι πάντες ὄπλα καὶ οὐδεὶς Τοῦρκος, ἐκτὸς ἐὰν εἶναι ὑπὸ τὴν προστασίαν τινὸς ἐκ τῶν ἀρχηγῶν των, δὲν τολμᾷ νὰ ἐμφανισθῆ παρ' αὐτοῖς. Εἶναι ἀξιὸν παρατηρήσεως ὅτι ὁ λαὸς οὗτος, πρὸ πάντων ἐν τοῖς

πέριξ τῆς Σπάρτης, φέρει ἀντὶ σκούρων ἢ τουρμπανίου σιδηρᾶ κρᾶνη, διότι, ὡς λέγουν, τοῦτο τοὺς ἀσφαλίζει πολὺ κάλλιον κατὰ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων. Πάντες οἱ λαοὶ οὗτοί εἰσιν ἀνυπόμονοι ν' ἀποσείσωσι τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων καὶ ἔχουσι πολλὰς σχέσεις μετὰ τῶν Γάλλων, διατηροῦντων πλείστους πράκτορας μεταξὺ αὐτῶν.

Ἐὰν ἐπομένως ἡ Γαλλία κατορθώσῃ νὰ διεξαγάγῃ μίαν ἐπιδρομὴν εἰς Ἀλβανίαν ἢ εἰς τὸν Μωρέαν, τῆς τελευταίας ταύτης χερσονήσου παρεχούσης ἀσφαλὲς ἄστυλον καὶ ἱκανῆς ν' ἀντιστῆ εἰς τὰς μεγίστας δυνάμεις, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο θὰ συνοδευθῆ δι' ἐπαναστάσεων ἐν Μακεδονίᾳ, ἐν Ρουμυλίᾳ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπου ὁ στρατηγὸς Μπρίν (Brinon) βεβαίως θὰ διοργανώσῃ ἤδη σύστημά τι ἀνταρσίας καὶ ἐπαινιαστάσεως καὶ δὲν θὰ παραλείψῃ νὰ ἀναγκάσῃ τὸν Σουλτᾶνον καὶ τὴν Κυβέρνησιν ν' ἀφεθῶσιν εἰς τὴν ἐξουσίαν του καὶ νὰ πράξωσι κατὰ τὰς συμβουλὰς των ἐκ συμφώνου μετὰ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων ὅπως τὸ ἔπραξεν ἐν Γορίνῳ μὲ τὸν δυστυχῆ βασιλέα τῆς Σαρδηνίας καὶ ἐν Ὀλλανδία ἕτε ὁ Ἀρμοστής ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν Χάγην. Αἱ μνησθεῖσαι χῶραι εἶναι ὀρθάνοικται εἰς τὸν πρῶτον τυχόντα, ὅστις θὰ ἤρχετο νὰ τοῖς μεταβάλῃ τὴν παροῦσάν των κατάστασιν.

Πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ πρὸς πρόληψιν παντὸς κακοῦ δυναμένου νὰ προκύψῃ ἐὰν οἱ Γάλλοι κατάρθουν νὰ ἐγκαθιδρυθῶσιν αὐτόθι, εἶναι ἐπὶ ἀνάγκης ὅπως ἡ Ρωσσία πέμψῃ 20 ἕως 25 χιλ. ἀνδρῶν εἰς τὰς ἑπτὰ νήσους μετ' ἀναλόγου ἀριθμοῦ φρεγατῶν καὶ μικρὰ πλοῖα ὡς τρεχαντήρια (tartanes) καὶ σκαμπαβίας (εὐδρόμου), πλουίρια λίαν ἐν χρήσει ἐν τῇ Μεσογείῳ: Ἐὰν ὁ στόλος θὰ σύγκηται ἐκ πλοίων τῆς γραμμῆς, δύναται νὰ παραπλήρῃ ἔξω τῶν ἀκτῶν τοῦ Μωρέα, πλησίον τοῦ Ναυαρίνου, ὅπου ὑπάρχει ἑξαίρετος λιμὴν καὶ ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Κορώνης, ὅπου ὑπάρχει εὐρὸς χῶρος καὶ ἀγκυροβολία ἀσφαλῆς. Αἱ στρατιωτικαὶ ἀποθήκαι δύνανται νὰ ὦσιν ἐν Κερκύρα, ὅπου θὰ ὦσιν ἐν ἀσφαλείᾳ καὶ ὅπου ὑπάρχει καλὸς ναύσταθμος δι' ἐπισκευὴν καὶ κατασκευὴν πολεμικῶν πλοίων. Εἰς τὴν ἄνω μνησθεῖσαν δύναμιν δύνανται νὰ προστεθῶσι καὶ 8 ἢ 10 χιλ. ἄνδρες ἀγγλικῶν στρατευμάτων, πλοῖά τινα τῆς γραμμῆς καὶ τινες φρεγάτται, δυνάμεναι νὰ ἔχωσιν ἀποθήκας εἰς τὸ αὐτὸ μέρος.

Ἐὰν ἡ ἠνωμένη δύναμις χρησιμοποιηθῆ διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ἐπαρχιῶν τούτων, θὰ ἦναι ἐν πρῶτοις ἀνάγκη ὅπως ἐν τῶν στρατευμάτων τούτων λάβῃ κατοχὴν τοῦ Μωρέως, ὁ διάπλους πρὸς τὰς Πάτρας διὰ τοῦ κόλπου τῆς Ναυπάκτου νὰ φρουρηθῆ ὑπὸ 3000 ἀνδρῶν καὶ ἴσως ἀριθμὸς νὰ ὀχυρωθῆ πλησίον τῆς Κορίνθου καὶ χρησιμοποιηθῆ εἰς τὸ νὰ καταλάβῃ τὰς διόδους τῶν ὁρέων διὰ τοῦ περιφήμου στενοῦ τῶν Θερμοπυλῶν καὶ ἄλλα στενά, δι' ὧν μία ἀσφαλῆς ὑποχώρησις νὰ ἐξασφαλισθῆ διὰ

τὸ ἕτερον μέρος τοῦ στρατεύματος, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ δράσῃ ὡς θὰ ὑποδειχθῇ κατωτέρω. Τὸ μέτρον τοῦ τοῦθ' εἶχεν ἀκόμη καὶ ἕτερον πλεονέκτημα, ὅτι μέρος τῶν φιλικῶν στρατευμάτων θὰ ἠδύνατο νὰ ἦναι πάντοτε εἰς θέσιν ἐὰν οἱ Γάλλοι κατόρθουν νὰ λάβωσι κατοχὴν τῆς Ἀλβανίας καὶ ἐξήτουν νὰ βαδίσωσι πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, νὰ βαδίσῃ ἐκ Κορίνθου πρὸς τὴν Μακεδονίαν ἰδιὰ τοῦ κόλπου τῆς Θεσσαλονίκης : [N. B. Ἀποφευγομένων οὕτω πολλῶν διόδων διὰ τῶν ὁρέων. Ἡ ὁδὸς αὕτη εἶναι εἰς τοῖς πρόποδας τῶν ὁρέων, καὶ ἄγει κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς τῆς Θαλάσσης. Ἐν τῇ ὑποθέσει ταύτῃ μία ἱουσαικὴ στρατιὰ ἐν Μολδαβίᾳ ἢ ἐν Βλαχίᾳ, ἣτις θὰ ἐβιάδιζεν ἐκ Νικοπόλεως ἢ ἐκ Σοφίας ἐπὶ τὴν Βουλγαρίαν, θὰ ἦτο μεγάλης ἐπικουρίας]. Ἡ ὁδὸς αὕτη, οὔσα ἢ καλλιτέρα καὶ ἢ βραχυτέρα διὰ νὰ φθάσῃ τις εἰς Κωνσταντινούπολιν, θὰ ἠδύνατο καὶ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν ἐχθρὸν τοῦ νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν χώραν ταύτην καὶ ἐὰν ἐχρειάζετο νὰ ἀμυνθῇ, θὰ εἶχε πεδῖον πολὺ μᾶλλον ἀναικτὸν πρὸς ἠρᾶσιν καὶ θὰ κατέρθανε τὰς πεδιάδας τῆς Ρωμυλίας πρὶν ἢ δυνηθῶσιν ἐκεῖνοι νὰ φθάσωσι διὰ τῶν ὁρέων καὶ τῶν ἀμμοδαῶν χωρῶν τῆς Ἀλβανίας. Προσθετέον εἰς ταῦτα ὅτι ἡ φιλικὴ στρατιὰ θὰ ἠδύνατο πάντοτε νὰ ἔχῃ ἀσφαλεῖ ὑποχώρησιν ἐν περιπτώσει ἀτυχήματος καὶ γόνιμον ἔδαφος ὀπισθεν πρὸς κάληψιν τῶν ἀναγκῶν τησῶς καὶ θάλασσαν πάντοτε ἐλευθέραν δεξιόθεν, ὀπίσθεν θὰ ἠδύνατο νὰ λάβῃ ἐπικουρίαν καὶ βοήθειαν.

β) Ὁ τρίτος τρόπος μιᾶς ἐπιθέσεως εἶναι ἡ κατοχὴ τῆς Ηπειρέζης, Πάργας, Βονίτης καὶ Βουτριντοῦ, αἵτινες πᾶσαι ἀνήκον ἄλλοτε εἰς τὴν Βενετικὴν Κυβέρνησιν, ὡς καὶ ἡ Κέρκυρα κειμένη ἐκ τοῦ ἀντιθέτου μέρους. Καίτοι τὸ πλεῖστον τῶν κατοίκων εἶναι χριστιανοί, ἐδόθησαν τοῖς Τούρκοις. Ἡ ἐκ Βουτριντοῦ εἰς Σαῦλι ὁδὸς εἶναι βραχυτάτη καὶ καταλαμβάνων τις τὰ ὄρη τὰ δεσπύζοντα πύσης τῆς χώρας ταύτης καὶ βοηθούμενος συγχρόνως ὑπὸ τῶν κατοίκων, γίνεται κυρίαρχος ἀσφαλοῦς θέσεως καὶ ὑποχωρήσεως. Θὰ ἦμεθα οὕτω ἐν ἐπικοινωνίᾳ μετὰ τῶν λιμένων τοῦ Βουτριντοῦ καὶ τῶν Κορυφῶν, ὀπίσθεν δύναται τις νὰ ἔχῃ πάσαις τὰς ἀναγκαίας ἐπικουρίας : δύναται τις ὡσαύτως νὰ ἐπιτύχῃ ἐπικοινωνίαν καὶ μετὰ τοῦ λιμένος τῆς Ἀρτης, ὅπου τὰ πολεμικὰ πλοῖα δύνανται νὰ προμηθεύονται ἐπικουρίας παντὸς εἴδους. Ἐὰν συνέβαιεν ὁ Ἀλῆ Πασπῆς νὰ εἶναι φίλος τῶν Γάλλων, θὰ ἔβλεπεν ἑαυτὸν τότε τιθέμενον μεταξὺ δύο πυρῶν, ἀφ' ἑνὸς τῆς λεγούσης τῶν ἠνωμένων στρατευμάτων τοῦ Βουτριντοῦ, καὶ ἀφ' ἑτέρου τῆς τοῦ Μωρέως, καὶ πᾶσα ἡ χώρα αὕτη θὰ ἦτον ἀπηλλαγμένη τοῦ ἐχθροῦ.

Ἡ μόνη ἀντίρρησης, ἣν θὰ δύναται τις νὰ ἀντιτάξῃ εἰς τὴν δευτέραν ταύτην ἐνέργειαν, εἶναι ἡ παρατήρησις, ὅτι οἱ Μανροβούνιοι ἢ οἱ αἰδήποτε ἄλλη δύναμις θὰ ἦναι κατὰ τῆς πλευρᾶς τῶν ἠνωμένων στρατευ-

μάτων. Ἄλλὰ θὰ δύναται τις νὰ θεραπεύσῃ τοῦτο δι' ἐπιθέσεως ἐκ Κατάρου, Ἀντιβάρεως ἢ Δουλείνου διὰ ν' ἀναγκάσῃ τοὺς Μαυροβουνίους νὰ παραμείνωσιν οὐδέτεροι, ἢ νὰ ἐνωθῶσι πρὸς τὴν ἡνωμένην στρατιάν. Καίτοι ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τῆς χώρας ταύτης εἶναι παρασημοφορεμένος ὑπὸ τῆς Ρωσσίας, λέγουν ὅτι εὐρίσκεται εἰς ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ Βοναπάρτου καὶ ὅτι εἶναι μεγάλως ἀφωσιωμένος εἰς τὸ γαλλικὸν κόμμα. Οἱ Μαυροβούνιοι ἐνεκαθίδρυσαν ἀπὸ μακροῦ ἐν εἶδος δημοκρατίας, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὁποίας εἶναι ὁ Ἐπίσκοπός των καὶ πιθανῶς ἐπὶ γαλλικοῦ προτύπου καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιτροπὴν τῆς Γαλλίας, τοῦ ἐν Ραγούζῃ προξένου τῆς τελευταίας ταύτης προμηθεύσαντος τὰ πολεμοφόδια. Ὁ Ἐπίσκοπος, ὅστις εἶναι ὁ ἀρχηγὸς τῆς Κυβερνήσεως ταύτης, δύναται νὰ θέσῃ, ἐπὶ ποδὸς πολέμου 20 χιλ. ἀνδρῶν.

Θὰ πρόβῳ νῦν εἰς ὅ,τι μᾶς φαίνεται τὸ καταλληλότερον ὡς πρὸς τὰς στρατιωτικὰς καὶ ναυτικὰς δυνάμεις δι' ἓνα πόλεμον ἐν ταῖς χώραις, ἃς περιεγράψαμεν.

Θὰ ἀρχίσω διὰ τῶν 25 χιλ. ἀνδρῶν τῶν ῥωσικῶν στρατευμάτων, ἅτινα, ἐκτὸς καλῆς ἀναλογίας στρατευμάτων τῆς γραμμῆς, δεόν νὰ ἔχωσι καὶ 3-4000 ἀνδρας ἑλαφρῶν στρατευμάτων, εἴτε ἐφίππων, καὶ πεζῶν κυνηγῶν καὶ ἐν σῶμα μίᾳς ἢ δύο χιλιάδων Κοζάκων, οἵτινες εἶναι ἴσως τὸ μόνον ἵππικόν, τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατό τις ἐπιτυχῶς νὰ χρησιμοποιήσῃ εἰς τὴν ὄρεινὴν χώραν, ἣν θὰ ἔχωσι νὰ διασχίσωσι, καὶ τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς ἀναγνωρίσεις καὶ συνοδείας. Πάντα τὰ στρατεύματα ταῦτα καὶ ἐκεῖνα ἔτι τῆς γραμμῆς, δεόν νὰ ᾤσιν ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγότερον βεβαρημένα δι' ἀποσκευῶν καὶ φορτίων· θὰ δεῖσῃ ὅπως πάντα τὰ βαρέα πολεμοφόδια παραμείνωσιν εἰς Κορφούς, Βουτριντὸν ἢ ἐν Μωρέα.

Ὅσον διὰ τὸ πυροβολικὸν θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἔχῃ ἓναν οὐλαμόν, ὅστις νὰ ἦτο ἐπιβιβασμένος διὰ νὰ μεταφέρεται κατὰ τὰς ἀνάγκας, διότι πᾶσαι αἱ ὄχυραι θέσεις, ἃς θὰ ἠδύνατό τις νὰ χρησιμοποιήσῃ, εὐρίσκονται παρὰ τὴν παραλίαν ἢ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν. Τὸ πεδινὸν πυροβολικὸν δύναται νὰ εἶναι μετακινήσιμον μὲ ἐπαρκῆ ἀριθμὸν τηλεβόλων τῶν 6 ἢ 4 διαμετρήματος, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ διαλίεται καὶ μεταφέρεται ἐπὶ ἡμιόνων, ἢ ἵππων διὰ τῶν δυσχερῶν διόδων, ἐξ ὧν πολλὰς θὰ εὕρωσιν εἰς τὰ ὄρη καὶ διὰ τῶν ὁμοίων ἄλλως ἔσται ἀδύνατον νὰ προχωρήσωσι πολεμοφόδια βαρέα καὶ πυροβολικόν: τὸ αὐτὸ δεόν νὰ ῥηθῇ καὶ περὶ βωδωμαξῶν πολεμοφοδίων.

Θὰ ἐκλινον νὰ πιστεύσω ὅτι πρὸς διεύθυνσιν τῆς κινήσεως μᾶς τῆς ταυῆς στρατιᾶς ὁ ἀξιωματικὸς Ρῶσσοσ στρατηγὸς ἀρχηγὸς θὰ ἔπρεπε νὰ ἰδρύσῃ τὸ γενικὸν ἐπιτελεῖόν του εἰς Κορφούς, ἔχων ὑπὸ τὰς διαταγὰς

του πολλοὺς ἄλλους στρατηγοὺς καὶ τινὰς Ἑλληνας ἀξιωματικούς, οἵτινες θὰ ἠδύναντο νὰ ᾧσι χρήσιμοι διὰ νὰ προφυλάττωσι τοὺς ἐπὶ τῆς Ἡπείρου συμπατριώτας τῶν ἀπὸ δηλητηριωδῶν ἰδεῶν, ὡς οἱ Γάλλοι διέσπειραν ἤδη παρ' αὐτοῖς. Αἱ ἀποθῆκαι φορβῆς, προμηθειῶν καὶ πυρομαχικῶν δύνανται νὰ ἰδρυθῶσιν εἰς Κορφοὺς καὶ ἐν νοσοκομεῖον εἰς Βουτριντόν, Ἄρταν ἢ Πάτρας. Πᾶσαι αἱ ἀποθῆκαι αὗται δύνανται νὰ ἐφοδιάζωνται σταθερῶς τὰ χρειώδη ἐκ μέρους τινὸς τῆς Ἀλβανίας, τοῦ Μωρέως καὶ ἐκ τῶν κρατῶν ἔτι τοῦ Βασιλέως τῆς Νεαπόλεως.

Ἡ ναυτικὴ δύναμις θὰ ἠδύνατο νὰ σύγκηται ἐκ 12 πλοίων τῆς γραμμῆς, ἔξ 8 φρεγατῶν, 10 ταρτάνων (τρεχαντηρίων) καὶ κανονιοφόρων λέμβων μετὰ τῶν σκαμπαβιῶν (εὐδρόμων). Τὸ ἕλαφρόν μέρος τῆς δυνάμεως ταύτης ἢ ὁ στολίσκος δέον νὰ χρησιμοποιηῖται πρὸς κάλυψιν τῶν ἀποβάσεων καὶ ἀπόκρουσιν εἰσβολῶν ὡς καὶ πρὸς δρᾶσιν κατὰ τῆς πλευρᾶς τοῦ ἐχθροῦ ἐὰν εὐρίσκειται παρὰ τὴν ἀκτὴν. Αἱ σκαμπαβίαι εἶναι εἶδος πλοίων μεθ' ἑνὸς μόνου τηλεβόλου καὶ 25 ἢ 30 ἀνδρῶν, ποιοῦνται δὲ χρῆσιν αὐτῶν πρὸς ἀποστολὴν διαταγῶν ἢ εἰδήσεων κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς καὶ εἶναι καλὰ ἰστιόφορα. Δύνανται νὰ ἀγορασθῶσιν ἐν Ραγούζῃ, Βενετίᾳ ἢ ἐν Νεαπόλει. Ἡ κατανομὴ τῆς δυνάμεως ταύτης δύναται νὰ ἦναι εἰς στόλος 3 φρεγατῶν, ὅστις θὰ ἔχη τόπον συναντήσεως τὸ Κάρταρον, θὰ παραπλέῃ κατὰ μῆκος τῶν ἀκτῶν καὶ θὰ ἀγκυροβολῇ ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Δρίνου· ἐκ περισσοῦ 2 φρεγάτται ἐν Αὐλώνι καὶ Ἄρτα καὶ πλοῖον τῆς γραμμῆς καὶ δύο φρεγάτται ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Ναυπάκτου (Lepanto) παρὰ τὰς Πάτρας ἢ τὴν Κόρινθον κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις. Δύο πλοῖα τῆς γραμμῆς καὶ μία φρεγάττα πρὸς προστασίαν τῆς διόδου τῶν Κορφῶν καὶ τὰ ἐννέα ἄλλα θὰ παραπλέωσι παρὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ Μωρέως ἀπὸ τῆς νήσου Σαπιέντσας (Κηθύρων) μέχρι τοῦ Ἀκρωτηρίου τῆς Ἀγ. Μαρίας, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐνοῦται πρὸς τὴν παρὰ τὸ Ἰάραντον καὶ τὴν Ἀγ. Μαρίαν ἀγγλικὴν δύναμιν καὶ νὰ διατηρῇ διὰ μέσου τῶν φρεγατῶν ἐπικοινωνίαν μετὰ τῆς νήσου Μάλτας, τῆς Σικελίας καὶ τοῦ Λόρδου Νέλσονος παρὰ τὴν Κορσικὴν.

Ἐὰν στόλος γαλλικὸς ἢ ἰσπανικὸς ἐπεχείρει νὰ ἀποβιβάσῃ στρατεύματα εἰς Μωρέαν ἢ νὰ εἰσπλεύσῃ εἰς τὴν Ἀδριατικὴν, ὁ ῥωσικὸς στόλος θὰ ἠνοῦτο πάραυτα πρὸς τὴν ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Ναυπάκτου μοῖραν καὶ εἰς τὴν παρὰ τὴν Ἀγ. Μαρίαν ἀγγλικὴν δύναμιν καὶ θὰ ἐνισχύετο διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πλοίων. Ὁ στολίσκος ὁ προορισμένος νὰ ὑποστηρίξῃ κίνησιν τινὰ τῶν στρατιωτικῶν σωμάτων δι' ἀπόβασιν τινὰ ἢ ἄλλως, θὰ ἔπρεπε νὰ ἀνατεθῇ εἰς ἐπιχειρηματίαν ἀξιωματικόν, ὁμιλοῦντα τὴν ἑλληνικὴν καὶ ἰταλικὴν. Ὁ στολίσκος οὗτος θὰ ἔπρεπε νὰ σύγκηται ἐκ τεσσάρων ἰσχυρῶν φρεγατῶν, ἔξ ὀκτῶ ἢ δέκα ταρτάνων ἢ κανονιοφόρων

λέμβων και τεσσάρων σκαμπαβιῶν. Πολλὰ τῶν πλοίων ταύτων δύνανται ν' ἀγορασθῶσι παρ' Ἑλλήνων ἐπὶ τῶν ἀκτῶν. Ἡ δύναμις αὕτη, ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἡ Τουρκία ἤθελε δράσει ἐκ συμφώνου μετὰ τῆς Γαλλίας, θὰ δεήσῃ ν' αὐξηθῇ κατὰ τινὰ πλοῖα τῆς γραμμῆς και ἀριθμὸν πρόσθετον φρεγατῶν.

(Ἔπονται παρατηρήσεις περὶ τῶν δύο πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁδῶν, ἀναγκαιόταται ἐὰν οἱ Γάλλοι εἰσέβαλλον εἰς Μαυροβούνιον ἢ Ἀλβανίαν, ἀλλ' αἱ ὁποῖαι σήμερον, μὲ τὴν τεραστίαν ἀνάπτυξιν τῆς συγκοινωνίας διὰ τῶν σιδηροδρόμων, οὐδεμίαν ἔχουν ἐπίκαιρον σημασίαν. Μετὰ τὰς παρατηρήσεις ταύτας ὁ συγγραφεὺς τοῦ ὑπομνήματος, ὅστις ἀποδεικνύεται ἐντριβέστατος περὶ τὴν ψυχολογίαν τῶν κατοίκων και τὴν γεωγραφίαν τῶν μερῶν, ἃ τόσο ἀριστοτεχνικῶς περιγράφει και ὅστις φαίνεται χρηματίσας ὡς στρατιωτικὸς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς Βενετίας, ἐξακολουθεῖ ὡς ἑξῆς):

Ἡ ἀγγλικὴ δύναμις ἐν Μάλτα θὰ ἔπρεπε νὰ σύγκηται ἐξ 8000 ἀνδρῶν στρατευμάτων τῆς γραμμῆς και 3000 κληγῶν ἢ ἐλαφροτέρων ὄπλων μετὰ 5—6000 οὐσσάρων ἢ ἐλαφροῦ πυροβολικοῦ. Τὸ πυροβολικὸν θὰ ἦτο τοῦ αὐτοῦ εἴδους τοῦ προταθέντος ἤδη διὰ τὰ ῥωσικὰ στρατεύματα. Τὰ στρατεύματα ταῦτα θὰ ἠδύναντο νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ἐκ Κορφῶν κατ' εὐθείαν ἢ ἠνωμένως μετὰ τῶν τῆς Ρωσσίας ἢ ἀποβιβαζόμενα εἰς τὸν Μωρέαν ἐν Πάτραις, ὅπου θὰ εἶχον τὸ νοσοκομεῖόν των και ἀποθήκην, εἴτε εἰς τὴν νῆσον Κεφαλληνίαν, και θὰ ἠδύναντο νὰ δράσωσιν, ὡς ἐσημευόθη ἤδη ἀνωτέρω, ἐκ Ναυπάκτου ἀντικρὺ τῶν Πατρῶν ἢ ἐκ Κορίνθου μετὰ τῶν λοιπῶν σωμάτων τῆς ἠνωμένης στρατιᾶς. Ἡ ναυτικὴ δύναμις, ἣτις θὰ ἠδύνατο ν' ἀποσπασθῇ ἀπὸ τῆς τοῦ Λόρδου Νέλσονος διὰ νὰ δράσῃ ἐκ συμφώνου μετὰ τῆς Ρωσσίας, θὰ συνέκειτο ἐκ τεσσάρων πλοίων τῆς γραμμῆς, ἕξ ἕξ ἢ ἐπτὰ φρεγατῶν και δύο ἢ τριῶν Κοττέρων, ἢ Λουγγερῶν. Τὰ πλοῖα τῆς γραμμῆς θὰ παρέπλεον ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Ἀγίας Μαρίας μέχρι Κορφῶν, ὥστε νὰ τὴν καλύπτωσι και προσέτι νὰ διατηρῶσι μίαν ἐπιπλήν μετὰ τῆς ῥωσικῆς μοίρας τῶν πλοίων τῆς γραμμῆς παρὰ τὸν Μωρέαν και τὴν Ναύπαικτον ὡς και μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ Σπαρτιβέντου και Πασσάρου πρὸς δυσμὰς πρὸς κάλυψιν τῆς Σικελίας και Μάλτας και πρὸς διατήρησιν μιᾶς ἐπικοινωνίας μετὰ τοῦ παρὰ τὴν Κορσικὴν Λόρδου Νέλσονος και πρὸς συνένωσιν πάσης τῆς δυνάμεως, ἐκίστετε ἤθελε τοῦτο καταστεῖ ἐπιάναγκες. Τρεῖς ἀγγλικαὶ φρεγάτται θὰ ἠδύνατο νὰ ὤσιν ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Ναυπάκτου και μία φρεγάττα ἐκεῖθεν μέχρι τῆς ῥωσικῆς μοίρας παρὰ τὸ Ναυαρίνον και τὴν Ζάκυνθον, αἱ ἄλλαι ὀφείλουσι νὰ ὤσι μετὰ τεσσάρων πλοίων τῆς γραμμῆς ἀπὸ τῆς Ἀγ. Μαρίας μέχρι Κορφῶν ἕξ ἐνὸς και μέχρι Σπαρτιβέντου, Πασσάρου και

Μάλτας ἀφ' ἑτέρου. Τὰ πλοῖα ταῦτα δύνανται νὰ εἰσπλέωσιν εἰς Κορφοῦς, Ναύπακτον, Πάτρας καὶ Μάλταν διὰ νὰ προμηθεύωνται ὕδωρ καὶ τροφίμα ἐκάστοτε ἤθελεν ἀπαιτήσῃ ἢ ἀνάγκη.

Τέλος τῶν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐγγραφα Νέλσωνος» χειρογράφων τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου.

Β΄.

Ἔπονται ὡς ἑξῆς τὰ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐγγραφα Χουῦδσον Λώου» (Hudson Lowe) χειρόγραφα τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου. Ὁ Χουῦδσον Λώου ἦτον, ὡς εἶπομεν, τότε Διοικητὴς τῶν Ἰονίων Νήσων, ὅστις ἐν συνεννοήσει καὶ μετὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, προδίδοντας τοὺς Γάλλους ἢ μᾶλλον τὸν Πουκεβίλλ, ἐνετείλατο ἀνθρώπῳ του ὅπως ἐκφυλλίζων τὴν ἀλληλογραφίαν τοῦ τελευταίου μετὰ τοῦ Ναπολέοντος σημειοῖ ἐξ αὐτῶν τὰ σπουδαιότερα καὶ μεταβιβάσῃ ταῦτα ἐν ἡμερολογίῳ Ἰταλιστὶ πρὸς τὸν Χουῦδσον Λώου. Αἱ σημειώσεις αὗται εἰσιν αἱ ἑξῆς ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ κειμένου:

Ἐκ τοῦ ἡμερολογίου:

1) Τετάρτη 12 Ἰουνίου 1881. Ἀφιξὶς τοῦ κ. Φιλίππους—λήψις ὑπουργικῶν ἐπιστολῶν—φορεὺς ὁ αὐτός.—Ἡ Α. Αὐτ. Μεγαλειότης ὁ Ναπολέων ἔχει στερρὰν τὴν ἀπόφασιν νὰ τελειώσῃ μὲ τὸν Ἀλῆ Πασσᾶν.

2) Δευτέρα 17 Ἰουνίου: Συνομιλία μὲ τὸν Ἀλῆ Πασσᾶν. Τῷ ἐξήγησε περίπου ὅτι ἡ Α. Αὐτ. Μ. ὁ Ναπολέων εἶναι ἠγανακτημένος κατ' αὐτοῦ.

3) Πέμπτη 20 Ἰουνίου. Ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς ἐγείρει φρούριον εἰς τὴν Σαγνάδαν.—Ἀπέναντι τῶν Γουμενισῶν εὐρίσκεται ἀγγλικὸν πολεμικὸν πλοῖον.

4) Ἐκ τοῦ βιβλίου ἀντιγραφῶν ἐπιστολῶν — 25 Μαΐου — Ἐπιστολαὶ πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν εἰς Παρισίους. Ὁ τελευταῖος ἡμέτερος ἰατρὸς διὰ Κωνσταντινούπολιν. Ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς τὸν ἀπεγύμνωσε, τοῦ ἔλαβε τὰς ἐπιστολάς δίδων αὐτῷ 5 λουδοβίκια. — Τὸ γεγονός τοῦτο μᾶς ἀνακοινοῦται ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου ἐν Θεσσαλονίκῃ προξένου. — Τὸν ἐφοδιασμὸν τῶν Κορφῶν ἐμποδίζει ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς θέσας φύλακας εἰς ὅλα τὰ ναυτικὰ μέρη· μετξονα ἐχθρότητα δὲν δύναται νὰ ἐπιδείξῃ πρὸς τοὺς Γάλλους.—Ἡ συμφωνία ἢ γενομένη μεθ' ἡμῶν διὰ τοῦ Γκρανὲ εἶναι ἀπατηλή, διότι μᾶς δίδονται τὰ σκουπίδια τῶν ἀποθηκῶν του.—Τόσαι προσβολαὶ δύνανται νὰ ἦναι πλέον ἀνεκταί; Εἶναι λίαν ἐπεῖγον, Κύριέ μου, νὰ ἐπιστήσῃτε τὴν προσοχὴν τῆς Α. Αὐτ. Μ. διὰ τοὺς Κορφοῦς, διὰ νὰ τελειώσωμεν ἅπαξ διὰ παντός μὲ τὸν Ἀλῆ Πασσᾶν, ἢ κακὴ συμπεριφορὰ τοῦ ὁποίου δὲν ἔχει πλέον ὄρια.—Λέγει ὅτι εἶναι διατεταγμένος νὰ φέρηται ἀναλόγως τῶν περιστάσεων, καὶ ὅμως πάντοτε ἡμεῖς δεχόμεθα προσβολάς.

5) 6 Ἰουνίου.— Πρὸς τὸν Δούκα τοῦ Μπασσάνου, Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν εἰς Παρισίους.— Τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ καταλαβόντος πᾶσαν τὴν

ναυτικήν παραλίαν τοῦ Τσιάμη (; Ziami), οἱ Ἀγγλοι ἀποσύρουν τὰ ἰδικά των παραπλέοντα πλοῖα ἐκ τοῦ μέρους ἐκείνου και οἱ Κορφοὶ εὐρίσκονται εἰς τὴν πλέον ἀτυχῆ θέσιν και θὰ ἀπολεσθῶσιν ἐὰν ἡ Α. Αὐτ. Μ. δὲν λάβῃ ταχύτατα μέτρα.

6) 12 Ἰουνίου. Πρὸς τὸν Ἐπιτετραμμένον ἐν Κ/πόλει. Ἴδου τὸ ἀντίγρα- φον τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν—ἐκ Παρισίων 22 Μαΐου:

«Ἡ Α. Αὐτ. Μ. ἀπαυδήσας ἐκ τῆς διαγωγῆς τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ και ἐκ τῆς ἐπιμονῆς ὅπως ἐμποδίσῃ τὸν ἀνεροδιασμόν τῶν Κορφῶν, ἀπεφάσισε νὰ μὴ ἀνεχθῆ πλέον τὴν συνέχισιν τῶν προσβολῶν του.—*Ἡ σκέψις του εἶναι νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ*, ἐν ἣ περιπτώσει ἡ Ὑψηλὴ Πύλη δὲν κατορθώσῃ νὰ τὸν ἐπαναφέρῃ εἰς τὸ καθήκόν του. Ἡ Α. Αὐτ. Μ. θὰ προῦτίμα καλλίτερον ὅπως ὁ Κυρίαρχός του ὁ ἴδιος ἐπέβαλλε πειθαρχίαν εἰς τὸν Πασσᾶν του. Ὑμεῖς, Κύριε, ὀφείλετε ν' ἀναγγεῖλητε εἰς τὸν Ἀλῆ Πασσᾶν, ὅτι μόλις ἐμποδίσῃ ἅπαξ τὸν ἀνεροδιασμόν τῶν Κορφῶν θὰ κηρυχθῆ κατ' αὐτοῦ ὁ πόλεμος».

Ἐδῶ τελειώνουν τὰ ἔγγραφα τὰ πρὸς τὸν Χοῦδσον Λῶου. Δὲν εἶναι βεβαίως πολλά, ἀλλὰ χαρακτηριστικωτάτη διὰ τε τὴν διαγωγὴν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ και τὴν ἀπειλὴν τοῦ Ναπολέοντος ὅπως τῷ κηρύξῃ τὸν πόλεμον εἶναι ἡ τελευταία ἐπιστολή, ἐφ' ἣ βεβαίως θὰ ἐμνητήρισαν αὐτὸν και ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς και ὁ ἄπισθεν τούτου δρῶν Χοῦδσον Λῶου. Πράγματι δὲ ὁ Ναπολέων ὅπ' ἄλλων μεριμνῶν περιστοιχιζόμενος δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀπειλὴν του και ἡ κατὰ τῆς Τουρκίας ἐκστρατεία ἐματαιώθη. Ὁ διερχόμενος τὰς σελίδας ταύτας τῆς Ναπολεοντείου ἱστορίας δὲν θὰ δυνηθῆ ν' ἀντιπαρέλθῃ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Ναπολέων ἐάν, ἀντὶ νὰ τρέξῃ κατόπιν χιμαρῶν ἀνὰ τὰς ὄωσσικὰς στέππας, ἐφήρμοζε σοβαρῶς τὸ ὑπὸ τοῦ Ρήγα Φερραίου ὑποβλήθην αὐτῷ ἐν Βενετία ἢ κατ' ἄλλους ἐκ Τεργέστης δι' ἀλληλογραφίας (ὡς γνωστὸν ἡ ἀλληλογραφία αὕτη κατασχεθεῖσα ὑπὸ τῆς αὐστριακῆς ἀστυνομίας ἐχρησίμευσεν εἰς ταύτην ὡς δικαιολογία τῆς παραδόσεως αὐτοῦ και τῶν ἐπὶ συντρόφων του εἰς τὸν Πασσᾶν ἢ, μᾶλλον, κατὰ τὸ αὐστριακὸν κείμενον τοῦ πρωτοκόλλου, εἰς τὸν «Καϊμακάμην» Βελιγραδίου) σχέδιον τῆς διὰ βοήθειας τῶν Ἑλλήνων καταλύσεως τοῦ μεγίστου αἵσχους τῆς παγκοσμίου ἱστορίας, τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, και ἰδρύσεως νεοελληνικῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, και τὸ μέλλον τῆς Εὐρώπης θὰ ἦτο σήμερον ἄλλοῖον και αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἢ τύχη πολὺ καλλιτέρα και ἐνδοξότερα ἀπὸ τὴν οὐκράν αὐτοῦ λήξιν ὡς αἰχμαλώτου ἐν Ἀγία Ἐλένη. Ἀλλ' ἐν τῷ κόσμῳ ἄλλη εἶναι ἡ ἰθύνουσα χεὶρ! ».

Βιέννη Ὀκτώβριος 1925.